

Buzás Gergely

Beszámoló a visegrádi királyi palota konyhájában végzett 2016. évi feltárásról

2017

MÁTYÁS KIRÁLY MÚZEUM
VISEGRÁD

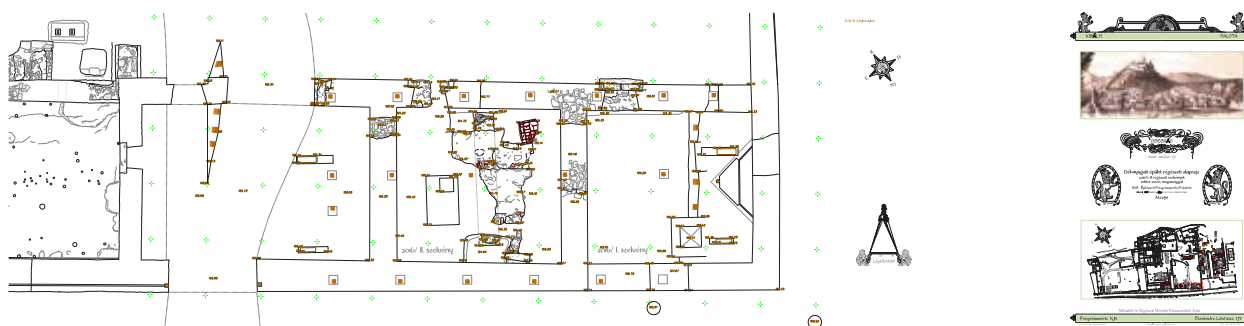
1) A visegrádi királyi palota áttekintő alaprajza

A visegrádi királyi palota XIV. század közepén épült épülettömbjének nyugati kaputornyától délre eredetileg csak egy fehérre meszelt, vörös kváderosztással díszített vakolatú kerítésfal húzódott.¹ Ehhez belülről utólag egy földszintes, egytraktusos épületszárny épült hozzá, amelyet egy nagyméretű konyhaüzem számára alakítottak ki. Központi tere egy 29 m hosszú terem volt, amelynek két végét egy-egy nyitott tűzhely foglalta el, melyek kéményboltozata faragott, profilált hevederívekre támaszkodott. A hevederíveket a vékonyabb udvari homlokzati falon két kis támpillér támasztotta meg. A terem keleti falának közepén egy sütőkemence tüzelőajtaja nyílt, maga a kemence az udvarra nyúlt ki. A konyha nagy terméhez észak felől egy négyzetes helyiség csatlakozott, amelynek délnyugati sarkában kialakított falifülkéből kifolyócsatorna vezetett az utcára. Ennek alapján a funkciója mosogató-tálaló helyiség lehetett. Az épületszárny Zsigmond-korra való keletkezését a találóhelyiség nyugati homlokzata előtt, a kifolyócsatorna szivárgóaknája által már vágott feltöltésből előkerült két Zsigmond parvus és

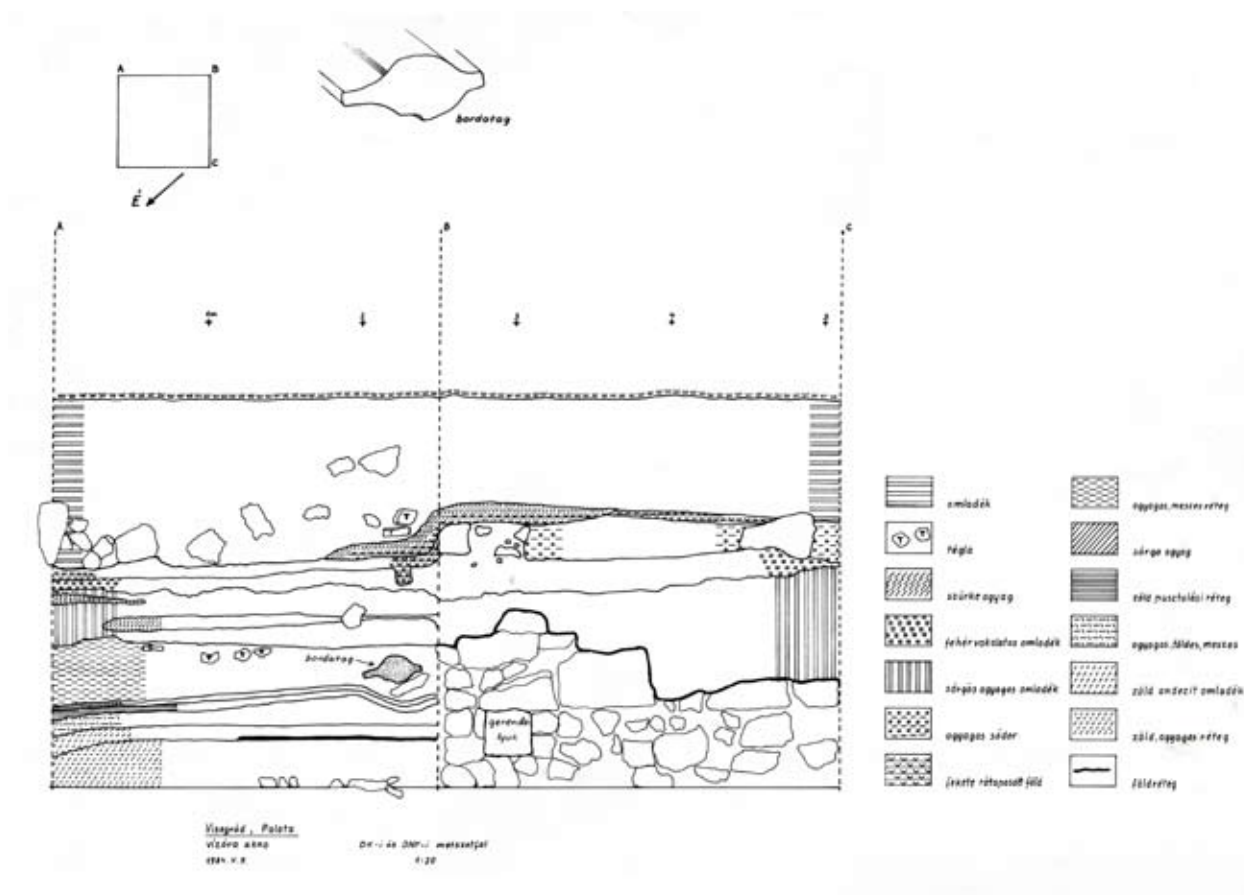
egy Zsigmond-dénár tette lehetővé.² A központi terem déli oldalához kettő, az északihoz hasonló, négyzetes alaprajzú, külön bejáratú helyiség csatlakozott. A XV. század második felében, a palota Mátyás-kori átépítése idején az egész épületszárnyat átalakították. A központi konyhatermet két új válaszfal beépítésével három helyiségre tagolták, a válaszfalak vonalában az udvari homlokzathoz két támpillért, közéjük pedig egy külső lépcsőt építettek. A korábban itt állott külső kemencét ekkor elbontották. A korábbi nagy konyhából leválasztott északi térben egy belső lépcsőt is emeltek. A két lépcső beépítése egyértelműen arra mutat, hogy az épületszárnyat emeletessé alakították, amit az is alátámaszt, hogy a szárny utcai homlokzata előtti omladékrétegben nagyméretű, Mátyás-kori későgótikus keresztosztós ablakok keretköveit találtuk egy Mátyás-kori koronapárkány elemei mellett, márpedig a földszint helyiségekben nem voltak ilyen típusú ablakokhoz tartozó ablakfülkék. Szintén az emeleten kialakított termekből származhat a konyhaterem földszintjét betöltő omladékrétegben talált Mátyás-kori későgótikus kandallótöredék is.

¹ Buzás Gergely – Orosz Krisztina: A visegrádi királyi palota. Budapest, 2010. 73.

² Buzás Gergely – Orosz Krisztina: A visegrádi királyi palota. Budapest, 2010. 43-44.

2) A 2016-os ásatás alaprajza (Vajd József és Győrffy Ilona munkja)

3) A konyhahelyiség K-Ny-i irányú metszete 1984-ben (Gróf Péter rajza)

A XVI-XVII. század folyamán megrongálódott épületszárny egy része még a XVIII. században is használatban lehetett, ugyanis az egykori nagy konyhaterem déli részében két koraújkorai árnyékszék-akna került elő, az egyikben egy emberi csontváz is feküdt. Az épületszárny végső bontására feltehetően csak a XIX. században került sor, amikor a helyére kisméretű lakóházak épültek.

Először 1975-ben bukkant rá az épületszárny

középső részére Héjj Miklós.³ 1983-1984-ben, az itt álló újkori házak bontása során Szőke Mátyás tisztázta a épületszárny alaprajzát. 2002-2005 között Szőke Mátyással tártuk fel az épület északi felét.

A 2016-os ásatás célja az épület déli felének feltárása volt. A két déli helyiségét először Szőke Mátyás kutatta, Gróh Dániel és Gróf Péter

3 Héjj Miklós: Ausgrabungsbericht über die Erschliessung des königlichen Wohnpalastes zu Visegrád – Nord- und Donauflügelsektor. FolArch 26. (1975) 191–197.

4) *Beomlott dongaboltozat a déli helyiségben*

közreműködésével 1984-ben. Ekkor azonban csak a falkoronák szintjéig mélyítették a területet, a középkori járósínteket nem ásták ki. Ugyanekkor azonban a területen több közművet építettek. Ezen munkák közül csak egy vízóra

akna kiásásról készült régészeti dokumentáció, amely egy K-Ny-i irányú, a konyhaszárnynál korábbi falmaradványt mutatott.

2016-ban az ásatást két szakaszban végeztük el, július 25. és augusztus 12. között az északabbi

5) *Tűzhely az északi konyhahelyiségben*

6) *Téglából burkolt tűzrakóhely az északi konyhahelyiségben*

helyiséget tártuk fel és megkezdjük a déli kutatását, majd október 4-6. között a déli helyiség feltárását is befejeztük.

Az ásatás során mindkét helyiségben, megtaláltuk a palotaépület habarcsos padlószintjét,

felette lejárt fekete, égett réteggel, még a pusztulási omladékréteg alatt. A délebbi helyiségben (2016/1. szelvény) az 1 m vastag pusztulási épülettörmelék rétegben nagy darabok kerültek elő a helyiség lapos törtkövekből falazott

7) *Kemencemaradvány az északi konyhahelyiség tűzpadkája alatt*

8) *A konyhaépület keleti falával elvágott Anjou-kori épület válaszfalának maradványa*

K-Ny-i tengelyű beomlott dongaboltozatából. Az északabbi helyiségben (2016/2. szelvény) kőboltozat helyett egy beomlott téglaboltozat darabjait találtuk meg a pusztulási rétegben. Mindkét helyiségben előkerült az ajtó, amely mindkét térben a keleti fal északi részén helyezkedett el, feltehetően azért, mert a fal déli részén egy-egy magasra helyezett ablak lehetett. A déli helyiségben az ajtó küszöbe is épen maradt, az északiban még az alatta húzódó falazatot is átvésték 1984-ben a vízvezeték fektetése során. Mindkét helyiség padlószintje egy lépcsőfokkal mélyebben volt az ajtó küszöbénél. Az északabbi helyiség közepén a habarcspadló feletti égett réteg felett, 2,5 x 2,5 m-es alapterületű, 30 cm magasságú, falazott szegélyű tűzhely padkáját tártuk fel. A padka széleit másodlagosan felhasznált gótikus nyíláskeret-kövekből építették, alapozás nélkül. A padka északi és déli falazata már nem volt meg: az északi oldalt az 1984-ben épített vízóra-akna beásása, a délit az ugyanekkor készült szennyvízcsatorna árka pusztította el. A déli oldalnak azonban megmaradt a DK-i sarokköve, így a fal helyzete meghatározható volt. A fal többi része még a csatornaárok kiásása után bezuhant a szennyvízcsatorna fölé, onnan tudtuk a faragott köveket kiemelni. A tűzhely-

9) *Anjou-kori épület nyugati falának kiszedett alapárka és válaszfalának nyugati felében*

VISEGRÁD KIRÁLYI PALOTA

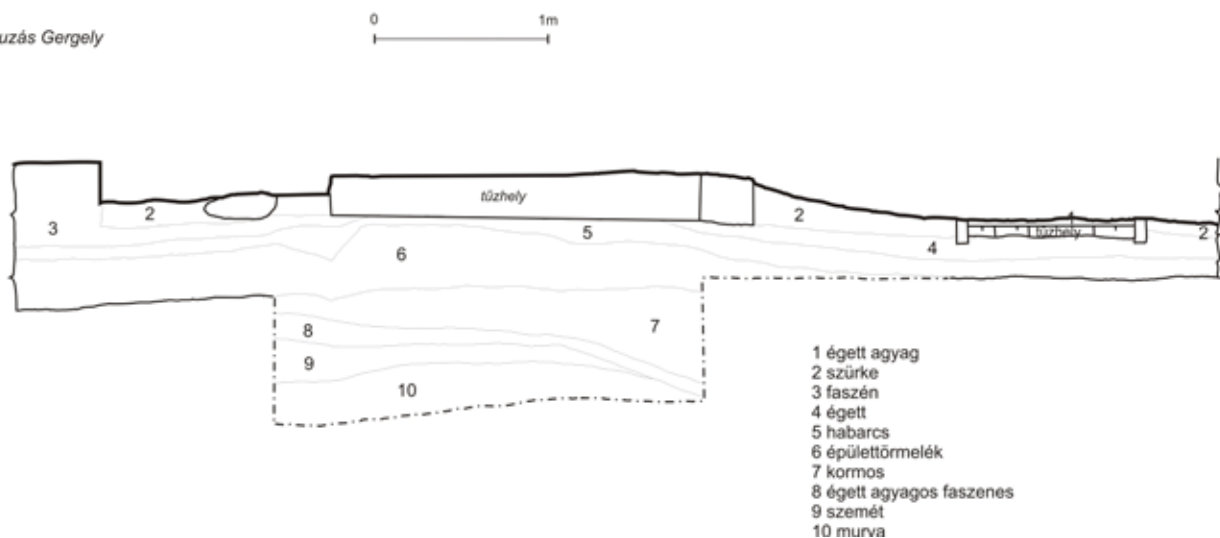
DNY-i palota

2016/2 szelvény

déli fele csatornaárok metszetfal

2016.08.01.

Buzás Gergely

10) Az északi konyhahelyiség K-Ny-i irányú metszete a modern csatornaárok északi oldalán

padkával együtt, azzal azonos felszínről épült fel a helyiség délkeleti sarkában egy 1 x 1 m-es, lapjára fektetett téglákkal kirakott, és élükre állított téglákkal keretelt tűzhely, aminek a közepén vékony átégett agyagréteget találtunk. Mindkét tűzhelyet fedte egy szürke agyagréteg a szelvény keleti felében.

A helyiség nyugati fala mentén, a déli sarok közelében a tűzhelyekhez tartozó járósinten egy nagyméretű faragott kő hasáb feküdt, amit talán ülőpadkaként használhattak.

A nagy központi tűzhely alatt, az égett korábbi járósinten, a keleti oldalon egy téglakemence omladékának szélét találtuk meg, maga a kemence vagy tűzhely a későbbi tűzpadka alatt lehet, így feltárni nem tudtuk.

A helyiség habarccspadlója alatt feltártuk a már 1984-ben megtalált korábbi kelet-nyugati irányú kőfalat. A fal keleti végét a palotaszárny keleti fala vágja, tehát a korábbi épület a konyhaszárny keleti falán kívül az udvar területén is folytatódott. A korai fal nyugati vége egy É-D-i irányú falkiszedésbe torkollik. A falkiszedés egykorú lehet a fennmaradt K-Ny-i irányú fallal, és párhuzamos a palota utcai homlokzati falával. Ez az utcai homlokzati fal eredetileg kerítésfalnak épült, a palotaszárnyat csak utólag

építették hozzá, annak válaszfalai elválnak tőle. A kerítésfal építésekor bontották le a korábbi épület nyugati falát, valószínűleg azért, mert az ugyan párhuzamos volt az új fallal, de a két fal alaprajzilag csak részben fedett rá egymásra, így a kerítésfal építésekor a régít felhasználni nem tudták, de mellé sem építhették az újat. A szelvény déli végében mélyített csatornaárok északi metszetfalában meg tudtuk vizsgálni a korai falakhoz tartozó rétegeket. A habarccsos, későközépkori padlószintnél 1m-el mélyebben jelentkezett csak a murvás altalaj. Felette igen gazdag XIV. századi kerámia és csontanyagot tartalmazó szemétréteget tártunk fel, ami már a korai épülethez tartozhatott. Ezt egy égés, majd egy bontás rétege fedte le, amelyek a korai épület pusztulását jelzik.

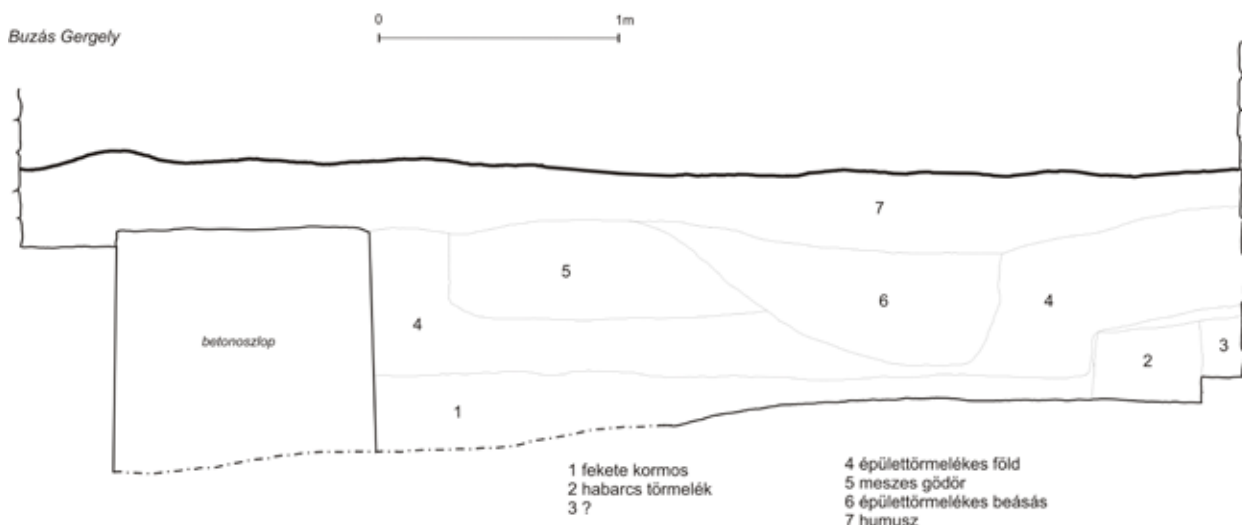
Összefoglalva az ásatás eredményeit, a területen egy XIV. első feléből származó, legalább kétszobát, nagyméretű kőépület maradványait találtuk meg. Az épület északi, déli és keleti kiterjedését egyelőre nem ismerjük. Ezt az épületet az 1340-es években, a palota kerítésfalának építése során bontották le. A Zsigmond-korban épült fel a kerítésfal mögött a konyhaszárny. A szárny déli helyisége valószínűleg valamilyen előkészítő szerepet látott el. Ezt már eb-

VISEGRÁD KIRÁLYI PALOTA

DNY-i palota
2016/1 szelvény
északi metszettel

2016.08.01.

Buzás Gergely

11) A déli helyiség K-Ny-i irányú metszete

ben a periódusban kődöngy boltozat fedhette. Ezzel szemben az északabbi helyiség közepén már ekkor tűzhely állt, talán ezért nem volt ez még boltozva, hanem csak egy nyitott kémény fedhette. Később, feltehetően a XV. század végén ennek az északabbi helyiségnek a közepére egy nagy, emelt padkájú nyitott tűzhelyet, mellé a sarokba pedig egy kisebb tűzrakó helyet

építettek. A nagy tűzhelytől délnyugatra, a fal mentén egy faragott kő ülőpadkát helyeztek el. Tehát a konyhahelyiség funkciója megmaradt. Talán ekkor boltozhatták be ezt a teret téglaboltozattal, feltehetően összefüggésben az épület emeletének az északi részen megfigyelt utólagos felépítésével.